

УДК 343.431:343.97:341.321(477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.01.127>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОГО ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ

Небитова Н.Ю.,

доктор філософії, провідний науковий співробітник
навчально-наукового інституту №01
Національної академії внутрішніх справ
ORCID: 0009-0007-8047-3498

Небитова Н.Ю. Актуальні питання протидії торгівлі людьми в умовах міжнародного збройного конфлікту в Україні.

У статті досліджено проблемні питання протидії торгівлі людьми в умовах міжнародного збройного конфлікту в Україні. Встановлено, що торгівля людьми – це злочин, який має як національний, так і міжнародний вимір, адже її слід розглядати як ординарний, так і воєнний делікт. Наголошено, що міжнародний збройний конфлікт, що триває в Україні з 2014 р., обумовив появу нових тенденцій у сфері торгівлі людьми. Виникли нові схеми цього кримінально протиправного діяння, пов'язані з використанням громадян України у збройному конфлікті в якості робочої сили чи безпосередніх учасників цього конфлікту. Жінки та діти, які виїжджають до інших держав у зв'язку з окупацією та невідбирковими обстрілами українських територій, у певних випадках стають жертвами суб'єктів торгівлі людьми, які маскують свій бізнес під волонтерську діяльність.

Констатовано, що відсутність ефективної системи притягнення до кримінальної відповідальності за воєнні злочини, вчинені в Україні, сприяє різноманітним проявам торгівлі людьми як воєнного делікту.

Аргументовано, що вкрай важливим є впровадження ефективного та дієвого механізму протидії цьому ганебному явищу як на національному, так і на глобальному (міждержавному, міжнародному) рівнях. Крім розроблення та закріплення нормативно-правового підґрунтя протидії торгівлі людьми, важливими напрямами також є: 1) налагодження ефективного механізму взаємодії: як на міжнародному, так і на державному рівнях (між державними установами з громадськими організаціями у даній сфері); 2) інформаційно-роз'яснювальна робота серед населення, спрямована на запобігання вчинення щодо них визначених протиправних діянь; 3) підвищення професійного рівня спеціалістів, які працюють у сфері надання допомоги біженцям, а також надають допомогу особам, що постраждали від торгівлі людьми; 4) розроблення та впровадження програм постконфліктної реабілітації для осіб,

які стали жертвами торгівлі та насильства під час збройних конфліктів.

Запропоновано розглянути можливість визнання кваліфікуючою чи особливо кваліфікуючою ознакою злочину, передбаченого ст. 149 КК України, вчинення його в умовах збройного конфлікту.

Ключові слова: торгівля людьми, збройний конфлікт, експлуатація, жертва, воєнний злочин, воєнний стан, протидія злочинам.

Niebytova N.Yu. Actual issues of combating human trafficking in the context of international armed conflict in Ukraine.

The article examines problematic issues of countering human trafficking in the context of the international armed conflict in Ukraine. It has been established that human trafficking is a crime that has both a national and an international dimension, as it should be considered both an ordinary and a war crime. It was emphasized that the international armed conflict that has been going on in Ukraine since 2014 caused the emergence of new trends in the field of human trafficking. New schemes of this criminally illegal act have emerged, related to use of Ukrainian citizens in the armed conflict as labor force or direct participants in this conflict. Women and children who leave for other countries in connection with the occupation and indiscriminate shelling of Ukrainian territories, in certain cases become victims of human trafficking subjects who disguise their business as volunteer activities.

It was established that the lack of an effective system of criminal prosecution for war crimes committed in Ukraine contributes to various manifestations of human trafficking as a war crime.

It is argued that it is extremely important to develop an effective and efficient mechanism to counter this shameful phenomenon both at the national and global (interstate, international) levels. In addition to developing and consolidating the regulatory and legal basis for combating human trafficking, important directions are also: 1) establishment of an effective mechanism of interaction: both at the international and at the state level (between state institutions and public

organizations in this field); 2) informational and explanatory work among the population, aimed at preventing the commission of specified illegal acts against them; 3) raising the professional level of specialists who work in the field of providing assistance to refugees, as well as providing assistance to persons affected by human trafficking; 4) development and implementation of post-conflict rehabilitation programs for persons who became victims of trafficking and violence during armed conflicts.

It is proposed to consider the possibility of recognition as a qualifying or particularly qualifying feature of the crime provided for in Art. 149 of the Criminal Code of Ukraine, its commission in conditions of armed conflict.

Key words: human trafficking, armed conflict, exploitation, victim, war crime, martial law, crime prevention.

Постановка проблеми. З початку повномасштабного вторгнення рф в Україну значно зросли ризики незаконного переміщення людей з метою їх експлуатації та безпосередньо торгівлі людьми в різних проявах. За даними Агентства ООН з питань біженців станом на листопад 2023 року у світі обліковано понад 6 мільйонів (6 319 700) українців, серед яких у країнах Європи – більше 5 мільйонів (5 927 600). Натомість в Україні зареєстровано понад 4 мільйони (4 031 077) внутрішньо переміщених осіб, серед яких більше 940 тисяч (945 117) – діти.

Незважаючи на те, що воєнний стан в Україні запроваджено порівняно нещодавно, початок міжнародного збройного конфлікту в нашій державі науковці аргументовано визначають з лютого 2014 р. [1, с. 20; 2, с. 113]. Тому майже за 10 років війни в Україні виникли досить сприятливі фактори для діяльності сучасних організованих мереж рабовласників та експлуататорів.

Стан опрацювання. Окремі питання протидії торгівлі людьми аналізувалися у працях Р.М. Андрушишина, А.В. Андрушка, В.С. Батиргарєєвої, О.М. Брисковської, М.Г. Вербенського, В.В. Голіни, Б.М. Головкина, В.О. Іващенко, К.Б. Левченка, О.В. Лисодеда, І.О. Маслової, Н.О. Прібиткової, Р.Л. Степанюка, А.О. Топчія, Т.С. Шевченка, О.А. Шляховського та інших вітчизняних науковців. Проте чимало аспектів цієї проблематики залишають недостатньо висвітленими.

Метою статті є з'ясування проблемних питань протидії торгівлі людьми в умовах міжнародного збройного конфлікту в Україні, а також формування аргументованих пропозицій щодо підвищення ефективності такої протидії.

Викладення основного матеріалу. Національна поліція, як важливий компонент національної системи протидії торгівлі людьми, докладає максимум зусиль для кримінального пе-

реслідування трафікерів та захисту їхніх жертв. Лише за два останні роки вдалось припинити діяльність 6-ти організованих угруповань торгівлі людьми, які постали перед судом. Такі результати є індикатором вдалої взаємодії працівників оперативних підрозділів, слідчих, прокурорів, які проводили відповідні розслідування. Втім проблеми протидії торгівлі людьми наразі залишаються вкрай актуальними та значною мірою посилюються через наслідки збройної агресії рф.

З 24 лютого 2022 року виявлено 264 кримінальних провадження, передбачених статтею 149 (Торгівля людьми) КК України. В межах цих розслідувань 169 трафікерів отримали статус підозрюваних. Протягом 2022-2023 років потерпілими у кримінальних провадженнях по торгівлі людьми визнано 215 осіб (100 жінок, 92 чоловіка, та 23 дитини).

Найпоширенішими формами експлуатації потерпілих залишаються трудова експлуатація – 96 випадків та сексуальна – 93 факти. Також виявлено по 19 фактів торгівлі людьми та експлуатації у сурогатному материнстві, 8 випадків примусового жебракування та 29 фактів втягнення потерпілих у злочинну діяльність.

З початком повномасштабного вторгнення рф дедалі частіше в засобах масової інформації, соціальних мережах та месенджерах публікується інформація про зниклих громадян, а також висвітлюються численні випадки використання торговцями людьми уразливого стану українських біженців, особливо жінок та дітей, з метою експлуатації їх в різних формах, включаючи експлуатацію проституції третіми особами чи інші форми сексуальної експлуатації, примусову працю, рабство або звичаї, подібні до рабства, підневільний стан або вилучення органів чи тканин для трансплантації тощо [3, с. 518].

За словами представника правозахисної неурядової організації «Номо Faber» у місті Люблін, вкрай вразливою категорією наразі є діти, які виїхали з України без супроводу, і через нестабільні реєстраційні процеси в Польщі та інших прикордонних регіонах, особливо на початку війни, багато дітей просто зникли, і їхнє місцеперебування невідоме [4]. Втім жертвами стають не лише діти та жінки. Неконтрольовані Україною ділянки території і кордони використовуються рф не лише для постачання зброї, боєприпасів та бойовиків, а також і для незаконного переміщення людей з метою їх експлуатації – торгівлі людьми. Наразі українських громадян, переважно чоловіків, експлуатують шляхом використання у збройних конфліктах для виконання бойових завдань, пов'язаних з поваленням державної влади та порушення суверенітету й територіальної цілісності України, із застосуванням чи погрозою застосування до них насильства [3, с. 518].

Військові дії на території України спричинили

масові переміщення населення, що у свою чергу є умовами, які можуть призвести до збільшення рівня торгівлі людьми через особливо уразливий стан осіб, вимушених покинути свої помешкання. Люди тікають із власних домівок похапцем, беручи з собою лише найнеобхідніше заради того, щоб врятувати своє життя. У більшості випадків вони не знають навіть мови країни, куди приїдуть, а увага приглушена панікою і страхом війни. Потенційні торговці людьми знають про це і намагаються скористатися ситуацією для власної вигоди. Саме за таких умов торговці людьми легко вдаються до хитрощів, представляються волонтерами, які нібито намагаються допомогти та розселити біженців. Під цим приводом без зайвих проблем забирають документи для того щоб «записати відомості», «оформити довідку» чи провести іншу «обов'язкову юридичну процедуру». Таким чином, документи забирають, а людей везуть в невідомому напрямку без будь-якого реального супротиву. Тоді, коли особа вже розуміє, що її везе зовсім не волонтер, врятуватися вже дуже складно, не маючи документів і не знаючи мови країни, в якій знаходишся. Адже не знаючи мови, складно навіть попросити про допомогу та адекватно пояснити, хто це, що сталося та що конкретно людині потрібно [5]. Найперше і найпростіше, що можна зробити громадянам України, які є біженцями, та тим, які шукають тимчасового притулку щоб убезпечити себе від такого становища, після приїзду у певну країну необхідно невідкладно офіційно зареєструватися і отримати відповідний статус. Щоб не стати жертвою потрібно звертатися по допомогу до відповідних державних органів та перевірених агентів, сприймати інформацію критично та перевіряти її в офіційних джерелах [5].

Відомо, що використання груп у соціальних мережах, де публікуються запити та пропозиції щодо підтримки, є ідеальним джерелом інформації для організованих злочинних об'єднань. Багато платформ соціальних медіа, додатків для знайомств і приватних груп в Інтернеті «викрадають» особи, які займаються торгівлею людьми з метою сексуальної або трудової експлуатації. Ці платформи часто містять детальну інформацію про біженців та їхніх дітей, яку злочинці можуть використовувати для виявлення та зв'язку з потенційними жертвами, серед яких переважають жінки, діти, літні особи та інваліди. Зокрема, це неповнолітні без супроводу, у тому числі сироти війни, а також неповнолітні, які подорожують з опікунами, для яких неможлива ретельна перевірка. Жінки можуть стати жертвами сексуальної експлуатації, незаконних програм сурогатного материнства, примусового жебрацтва або залучення до злочинної діяльності. Діти можуть бути об'єктами сексуальної експлуатації, незаконного усиновлення чи примушені злочинцями до же-

брацтва та злочинності. Літні та інші вразливі категорії також піддаються ризику попадання в руки експлуататорів, змушених жебракувати або використовувати в схемах шахрайства [6, с. 123–124]. Варто зауважити, що немає такого правила, що «торговцями людьми» можуть бути тільки особи чоловічої статі, а жінкам потрібно довіряти. Навпаки, у таких випадках жінки часто стають посередниками і на стереотипі більшої довіри до них маніпулятивно заманюють людей у рабство [7].

Нині особливої актуальності набувають питання торгівлі людьми як воєнного злочину.

Вчинення торгівлі людьми в умовах воєнного стану автоматично не означає можливості кваліфікації діяння як воєнного чи іншого міжнародного злочину. Водночас така кваліфікація можлива, якщо діяння відповідає умовам, наведеним у міжнародних документах. Аналіз Римського статуту показує, що ознакам торгівлі людьми за національним законодавством України найбільше відповідає діяння, передбачене п. «с» ч. 1 ст. 7 Римського статуту – обертання в рабство (поневолення). Діяння визнається міжнародним злочином за таких умов: 1) виконавець здійснював будь-яке або всі правомочності власника щодо однієї або кількох осіб, наприклад, шляхом придбання, продажу, надання у користування, обміну такої особи або осіб або шляхом аналогічного позбавлення їхньої свободи; 2) діяння було скоєно у рамках широкомасштабного чи систематичного нападу на цивільне населення; 3) виконавець знав, що діяння є частиною широкомасштабного чи систематичного нападу на цивільне населення, або мав намір зробити його частиною такого нападу. Відповідне діяння на міжнародному рівні визнається злочином проти людяності, що відрізняється від воєнних злочинів, однак також вважається одним із найтяжчих міжнародних злочинів. Проблемою КК України є те, що він окремо не передбачає кримінальної відповідальності за злочини проти людяності, тому кваліфікація діяння у цьому випадку за ст. 438 КК України є дискусійною [8, с. 53–55].

Ознакам торгівлі людьми відповідає і діяння, передбачене пп. «xxii» п. «b» ч. 2 ст. 8 Римського статуту, а саме сексуальне рабство. Так, ознаки цього воєнного злочину передбачають, що: 1) виконавець залучив особу у вчинення одного чи кількох актів сексуального характеру; 2) діяння було скоєно у рамках широкомасштабного чи систематичного нападу на цивільне населення; 3) виконавець знав, що діяння є частиною широкомасштабного чи систематичного нападу на цивільне населення, або мав намір зробити його частиною такого нападу. За наявності цих особливих умов діяння має бути кваліфіковане за ст. 438 КК України [8, с. 53–55].

Іншим воєнним злочином, який відповідає ознакам торгівлі людьми, що полягала у переміщенні людини, вчиненому з метою експлуатації, є переміщення прямо або опосередковано державою, що окупує, частини її власного цивільного населення на окуповану нею територію, або депортація чи переміщення населення окупованої території або окремих частин його в межах або за межі цієї території (пп. «viii» п. «а» ч. 2 ст. 8 Римського статуту) [8, с. 53–55].

Кваліфікація цього діяння як порушення законів і звичаїв війни за ст. 438 КК України можлива за наявності таких спеціальних умов: 1) виконавець: а) перемістив, прямо чи опосередковано, частину свого власного населення на окуповану ним територію; або б) депортував або перемістив населення окупованої території або окремі частини їх у межах або межі цієї території; 2) дія мала місце в контексті міжнародного збройного конфлікту та була пов'язана з ним; 3) виконавець усвідомлював фактичні обставини, що засвідчували про існування збройного конфлікту [8, с. 53–55].

Водночас відсутність ефективної системи притягнення до кримінальної відповідальності за воєнні злочини, вчинені в Україні, на що неодноразово звертали увагу вчені [9; 10; 11; 12; 13; 14], сприяє різноманітним проявам торгівлі людьми як воєнного делікту.

Ефективна та дієва стратегія протидії торгівлі людьми повинна об'єднувати юридичні заходи і правоохоронну діяльність із заходами щодо запобігання, координації та допомоги потерпілим особам. На сучасному етапі боротьба з торгівлею людьми та протидія цьому явищу відбувається і на центральному (державному) рівні, і на глобальному – на рівні міжнародних організацій [15, с. 417–419].

Прийняття нормативних документів, що регулюють права жертв торгівлі людьми і визначають кримінальне переслідування торговців, – один з найбільш ефективних заходів, спрямованих на боротьбу з торгівлею людьми. Вони регулюють норми чинного в різних країнах міжнародного права, що має свої відмінності. Крім того, наявність міжнародних нормативних документів дозволяє спростити ведення судом кримінальних справ, пов'язаних з торгівлею людьми, в будь-якій країні.

Необхідно відмітити, що ЄС ще до повномасштабного вторгнення РФ на територію України створив надійну правову та політичну базу для боротьби з торгівлею людьми. Так, Директива ЄС про боротьбу з торгівлею людьми (Директива 2011/36/ЄС) і національне законодавство, що транспонує його в правові системи держав-членів, застосовуються до ситуації осіб, які втікають з України. Також була прийнята Стратегія ЄС щодо боротьби з торгівлею людьми (2021–2025),

яку представила Європейська Комісія 14 квітня 2021 року [16, с. 204].

На державному рівні також відбулося оновлення законодавства щодо протидії торгівлі людьми. Так, 2 червня 2023 року Кабінет Міністрів України затвердив Державну цільову соціальну програму протидії торгівлі людьми на період до 2025 року. Метою державної програми є удосконалення механізму запобігання торгівлі людьми, підвищення ефективності виявлення осіб, які вчиняють злочини, пов'язані з торгівлею людьми, а також забезпечення захисту прав осіб, які постраждали від торгівлі людьми, та надання їм допомоги [17].

Торгівля людьми, що вчиняється в умовах збройного конфлікту або з використанням умов збройного конфлікту є більш небезпечною, оскільки полегшує вчинення цих деліктів, а також сприяє віктимізації їх жертв. Тому варто розглянути можливість визнання кваліфікуючою чи особливо кваліфікуючою ознакою злочину, передбаченого ст. 149 КК України, вчинення його в умовах збройного конфлікту. Збройний конфлікт обумовлює введення воєнного стану. Водночас як слушно зауважено, необхідність визнання воєнного або надзвичайного стану, а також пов'язаних з ними обставин, такими, що впливають на кваліфікацію кримінального правопорушення або призначення покарання, обумовлена тим, що за їх наявності полегшується вчинення кримінально протиправного діяння, зростає ризик особи стати потерпілою, а правоохоронні органи мають обмежені ресурси для адекватного кримінально-правового реагування [18, с. 315; 19].

Втім, лише наявність законодавчого підґрунтя цілком логічно не вичерпує проблемні аспекти, пов'язані з протидією торгівлі людьми. Для запобігання та боротьби з торгівлею людьми і гендерним насильством під час збройного конфлікту необхідно не лише посилити міжнародні та вітчизняні правові інструменти, а також і ефективність їх реалізації.

Протидія торгівлі людьми та експлуатації осіб, які втікають від війни в Україні, вимагає колективного реагування та скоординованих дій з боку держави та міжнародних організацій. З метою ефективного запобігання торгівлі людьми серед осіб, які втікають від війни в Україні, відповідні органи повинні збирати та поширювати відповідну інформацію, з розбивкою за статтю, віком та іншими критеріями, щодо підозрюваних та виявлених випадків торгівлі людьми, відповідно до правил захисту даних. Швидкий обмін інформацією між відповідними зацікавленими сторонами, як державними, так і недержавними, на національному та міжнародному рівнях має вирішальне значення для запобігання торгівлі людьми, які втікають від війни в Україні, та для виявлення потенційних жертв торгівлі людьми.

Міжнародна співпраця у цьому напрямку має на-дважливе значення [20].

На сьогодні ключовою проблемою торгівлі людьми залишається необізнаність або недостатня обізнаність біженців про сучасні види торгівлі людьми та рабства. Необхідно виявляти нові фактори вразливості, нові ризики та виклики, що можуть впливати на виникнення ситуацій, пов'язаних із торгівлею людьми та проводити інформативні заходи про випадки вчинення нових видів таких злочинів. Такі інформаційні заходи доцільно проводити через спеціально-просвітницькі передачі, соціальні реклами, банери, листівки, інформативно-застережливі повідомлення у соціальних мережах, в освітніх закладах на батьківських зборах, виховних годинах, просвітницьких заняттях які обов'язково повинні закріплені у планах виховної роботи, бесіди з представниками поліції, соціально-просвітницькі заходи державних органів самоуправління, громадських організацій та інші заходи [21, с. 54].

Крім того, необхідно підвищити обізнаність НОУ, що працюють у сфері надання гуманітарної допомоги біженцям, і які діють у зонах бойових дій щодо торгівлі людьми. Слід розробити рекомендації та тренінги щодо того, як розпізнавати торгівлю людьми, запобігати їй і реагувати на неї. Для жінок, які стали жертвами торгівлі та насильства під час збройних конфліктів, необхідно розробити та впровадити програми постконфліктної реабілітації в тісній співпраці з місцевими жіночими організаціями.

На останок, Україну чекає післявоєнне життя та відновлення. І хоча загальноєвропейською тенденцією є центральним елементом у торгівлі людьми під час збройного конфлікту і що жінки беруть на себе основні обов'язки у відбудові зруйнованих війною суспільств, програми постконфліктної відбудови не враховують прав та інтересів жінок або не враховують їх належним чином. Є потреба використання у вітчизняному законодавстві міжнародних стандартів та рекомендацій щодо заходів протидії торгівлі людьми та гендерному насильству в програмах постконфліктної реконструкції України. Тому їх необхідно розробити і впровадити [22].

Вкрай важливим є також налагодження співпраці державних установ з громадськими організаціями, зокрема впровадження ефективного механізму взаємодії у сфері протидії торгівлі людьми, за такими напрямками, як: організація інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення, спрямованої на запобігання потраплянню в ситуації, пов'язані з торгівлею людьми; підвищення професійного рівня спеціалістів, які надають допомогу особам, що постраждали від торгівлі людьми, здійснюють їх реабілітацію та соціальну реінтеграцію; проведення постійного моніторингу ефективності заходів, спрямованих

на протидію торгівлі людьми; підвищення якості надання послуг особам, що постраждали від торгівлі людьми, зокрема шляхом впровадження стандартів надання соціальних послуг таким особам [3, с. 519].

Висновки. Торгівля людьми – це злочин, який має як національний, так і міжнародний вимір, адже її слід розглядати як ординарний, так і воєнний делікт.

Міжнародний збройний конфлікт, що триває в Україні з 2014 р. обумовив появу нових тенденцій у сфері торгівлі людьми. Виникли нові схеми цього кримінально протиправного діяння, пов'язані з використанням громадян України у збройному конфлікті в якості робочої сили чи безпосередніх учасників цього конфлікту. Жінки та діти, які виїжджають до інших держав у зв'язку з окупацією та невивірковими обстрілами українських територій, у певних випадках стають жертвами суб'єктів торгівлі людьми, які маскують свій бізнес під волонтерську діяльність.

Відсутність ефективної системи притягнення до кримінальної відповідальності за воєнні злочини, вчинені в Україні, сприяє різноманітним проявам торгівлі людьми як воєнного делікту.

Саме тому вкрай важливим є вироблення ефективного та дієвого механізму протидії цьому ганебному явищу як на національному, так і на глобальному (міждержавному, міжнародному) рівнях. Крім вироблення та закріплення нормативно-правового підґрунтя протидії торгівлі людьми, важливими напрямками також є:

- 1) налагодження ефективного механізму взаємодії: як на міжнародному, так і на державному рівнях (між державними установами з громадськими організаціями у даній сфері);
- 2) інформаційно-роз'яснювальна робота серед населення, спрямована на запобігання вчинення щодо них визначених протиправних діянь;
- 3) підвищення професійного рівня спеціалістів, які працюють у сфері надання допомоги біженцям, а також надають допомогу особам, що постраждали від торгівлі людьми;
- 4) розроблення та впровадження програм постконфліктної реабілітації для осіб, які стали жертвами торгівлі та насильства під час збройних конфліктів.

Варто розглянути можливість визнання кваліфікуючою чи особливо кваліфікуючою ознакою злочину, передбаченого ст. 149 КК України, вчинення його в умовах збройного конфлікту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кваліфікація та розслідування порушення законів і звичаїв війни : наук.-практ. посіб. / А.А. Вознюк, І.В. Жук, О.В. Таран, С.С. Чернявський та ін.; за заг. ред. М.С. Цуцкірідзе, В.В. Чернея, А.А. Вознюка. Київ : Норма права, 2023. 322 с.

2. Вознюк А.А., Письменський Є.О. Передача засудженого для обміну як військовополоненого: кримінально-правові аспекти звільнення від відбування покарання. *Київський часопис права*. 2022. № 3. С. 112–120. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2022.3.17>. URL: <http://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/201/187>.
3. Григорчак Д.В. Торгівля людьми в реаліях масштабної військової агресії в Україні. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття* : матеріали Міжнарод.наук.-практ. конф. (Одеса, 17 червня 2022 р.). Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 517–520.
4. Як українські біженки стають жертвами секс-торгівлі: *BBC News.Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60879739>.
5. Прібиткова, Н.О. Протидія торгівлі людьми в умовах воєнного стану у розрізі міжнародної співпраці. *Modern Problems of Science, Education and Society : Proceedings of IV International Scientific and Practical Conference (Kyiv, Ukraine; 19-21 June 2023)*. Kyiv, 2023. С. 1217–1222. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d9b645a4-312b-48cfae18-274276dc855f/content>.
6. Мовчан А.В. Особливості міжнародного співробітництва у протидії злочинам, пов'язаним із торгівлею людьми, в умовах воєнного стану. *Державна політика щодо протидії торгівлі людьми і незаконній міграції: Україна та світ* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (9 червня 2023 року) / упор. Р. М. Андрусишин. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. С. 121–125.
7. Хмара М.В., Чулій А.В. Торгівля людьми в період воєнної агресії. С. 36–38. URL: https://www.megu.edu.ua/sites/default/files/2022-10/Збірник_Том_2.pdf#page=36
8. Лапкін А.В., Євтеєва Д.П. Кваліфікація торгівлі людьми як воєнного злочину. *Протидія кіберзлочинності та торгівлі людьми* : матеріали міжнарод. наук.-практ. конф. (Вінниця, 31 трав. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 53–55.
9. Вознюк А.А. Командна відповідальність: проблеми притягнення до кримінальної відповідальності та перспективи удосконалення кримінального законодавства України. *Ретроспектива військової агресії рф в Україні: злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку в сучасному вимірі*: матеріали міжнародного науково-практичного круглого столу 22–23 червня 2023 року. Київ : Алерта, 2023. С. 64–72.
10. Вознюк А.А., Жук І.В. Загальна характеристика ознак об'єктивної сторони порушення законів та звичаїв війни. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2022. № 4 (22). С. 5–19. <https://doi.org/https://doi.org/10.34015/2523-4552.2022.4.01> URL: <https://visnykpau.com/index.php/journal/article/view/588/453>.
11. Кузнецов В.В., Вознюк А.А. Порушення законів та звичаїв війни: сучасні моделі криміналізації. *Правнича наука та законодавство України: європейський вектор розвитку в умовах воєнного стану*: монографія / ред.: В.А. Журавель, Н.С. Кузнецова, О.М. Бандурка та ін.; Нац. акад. прав. наук України. Харків. Право. 2023. С. 436–454.
12. Вознюк А.А., Письменський Є.О. Кримінально-правовий механізм передачі засудженого для обміну як військовополоненого: актуальні проблеми та способи їх розв'язання. *Київський часопис права*. 2022. № 4. С. 111–120. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2022.4.17>. URL: <http://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/223/209>.
13. Вознюк А.А., Жук І.В. Порушення законів і звичаїв війни: безпосередні об'єкти, предмети та потерпілі від злочину. Загальні положення «jus in bello». *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2022. Вип. 4 (100). С. 57–74. <https://doi.org/10.33766/2524-0323.100.57-74> URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/1547/1420>.
14. Новели кримінального законодавства України, прийняті в умовах воєнного стану : наук.-практ. комент. / А.А. Вознюк, О.О. Дудоров, Р.О. Мовчан, С.С. Чернявський та ін. ; за ред. А.А. Вознюка, Р.О. Мовчана, В.В. Чернея. Київ : Норма права, 2022. 278 с.
15. Григорчак Д.В. Протидія торгівлі людьми в умовах війни та глобальних викликів XXI століття. *Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень* : матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (Одеса, 19 травня 2023 р.). Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. Т. 2. С. 417–419.

16. Дрозд О.Ю., Сорока Л.В. Вплив війни в Україні на європейський стратегічний курс протидії торгівлі людьми. *Право і суспільство*. 2023. № 2. С. 202–207.
17. Про затвердження Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 червня 2023 р. № 496-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/496-2023-p#Text>.
18. Вознюк А.А. Воєнний та надзвичайний стан як обставини, що впливають на кваліфікацію кримінального правопорушення або призначення покарання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 308–317. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/69> 315.
19. Вознюк А.А. Воєнний або надзвичайний стан як обставина, що впливає на кваліфікацію кримінального правопорушення або призначення покарання: актуальні питання вдосконалення кримінального законодавства. *Проблеми кваліфікації та розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану* [Текст] : матеріали наук.-теорет. конф. (Київ, 26 трав. 2022 р.) / [редкол.: С.Д. Гусарев, С.С. Чернявський, А.А. Вознюк та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 43–54.
20. Прибиткова Н.О. Протидія торгівлі людьми в умовах воєнного стану у розрізі міжнародної співпраці. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d9b645a4-312b-48cf-ae18-274276dc855f/content>.
21. Брисковська О.М. Окремі аспекти з протидії торгівлі людьми. Державна політика щодо протидії торгівлі людьми і незаконній міграції: Україна та світ : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 9 черв. 2023 р.) / упор. Р. М. Андрусишин. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. С. 52–54.
22. Дрозд О.Ю., Сорока Л.В. Міжнародне партнерство – основний інструмент протидії торгівлі людьми та гендерному насильству під час збройного конфлікту. *Актуальні проблеми держави і права*. 2023. № 97. С. 77–82. DOI: <https://doi.org/10.32782/apdp.v97.2023.10>.